

туацијама, данас нарочито, и присутност државног прети да негира основне концепције Устава, произилази из питања да ли је све што се ради у складу са Законом и шта сада у Закону фали, и у самом систему, да би институционално то било заштићено до краја.

У времену непостојања таквих кризних ситуација, успона самоуправљања, које смо имали нарочито после 1963., јаке су биле уставне гаранције самосталности организација удруженог рада у односу на државни апарат. Исто тако, и давно смо прокламовали јединство тржишта. Шта сада у систему доводи до тога да се те основне концепције не остварују онако како смо замислили? Ја бих се уздржао од оцене да ли је систем конзистентан до краја. Мени се чини да је концепција система ту и то у целини, почев од макро прилаза, који је овде присутан, па до овог са становишта права, микро прилаза, који је нажалост врло потцењиван. Без намере сам да правдам правнике, али лакше је разговарати у макро категоријама, него тај исти макро систем применити кроз одређене микро правне категорије, и ту наћи права решења.

Да завршим, свакако је потребан заједнички напор свих нас, уз веће поверење, да не негирамо систем, јер је ту оно што је присутно, а треба и да буде до краја и у ширем друштвеном контексту, отвореност и критичност онога што је дато. Концепцијски можемо да кажемо да је и у Уставу и ЗУР-у дат систем, а да Закон о удруженом раду није до краја сагледан, нити је могао да буде до краја дат такав документ који ће обезбедити да све тече онако како је концепцијски замишљено. Свака критика, решење и доградња прихватљива је и могућа и мислим да је заједнички задатак свих нас да на томе радимо.

UDK — 347.2

др Радомир Д. Лукић,
редовни професор Правног факултета у Београду, у пензији

О ОРГАНИЗОВАНОСТИ ДРУШТВЕНЕ СВОЈИНЕ И СМISЛУ ЊЕНОГ НАЗИВА

Назвати друштвену својину — својином погрешно је у суштини, јер ниједан субјект као такав (ни држава ни друштво) немају овлашћења сопственика, тј. неограничено, право уобличено и заштићено право располагања средствима у „друштвеној својини”. Друштво као субјект није правно организовано а држава може бити само субјект државне својине. Термин друштвена својина услед тога не изражава ништа друго него да сви грађани имају иста права према средствима у друштвеној својини. А то су: право на рад и сва права која отуд истичу, тј. право на производ свог рада у одређеном обиму, на управљање својим радом, итд.

Очито је да је ова једнакост у правима у нас само проглашена и да не може и неће бити задуго остварена. Довољно је навести незапосленост. Незапослен човек стварно (фактички) нема никаква права и више је привидан него стваран грађанин, члан социјалистичког друштва, јер

сва битна права грађанина или потичу од рада или се остварују само ако је човек запослен. Но, то је најгрубљи облик неједнакости. Има много других, мање упадљивих (неједнака зарада за исти рад, неједнакост у управљању друштвеном својином итд.).

Узроци који чине да друштвена својина није још ни изблиза остварена делимично су објективни, неизбежни; делимично субјективни и дају се избећи. Но, кад је реч о субјективним узроцима, треба, такође, имати у виду да су и они објективно неизбежни, тј. није могуће друштво без „субјективних грешака“. И ове, последење, треба нарочито проучити. Њих има много. Примера ради треба навести рђаву организацију управљања том својином. Она је, кратко речено, преорганизирана. Сувише је органа, сувише је сложеног поступка одлучивања, сувише надлежности појединих органа и отуд њихове преоптерећености, сувише је вере у високу социјалистичку свест самоуправљача и отуд недостатак неких основних ограничења у управљању и одговорности и сл. Ту је значајан и посао правника, који би требало, у много већој мери, да буду добри правни техничари него политички идеолози и пропагандисти.

Треба добро проучити недостатке како наших правних прописа тако и наше правне науке у овој области. Прописе треба прецизирати, нарочито у области одговорности за рђаву управу овом својином. Теорију треба спустити на земљу и њоме утврдити право стање ствари, а не улепшавати стварност, која има своју законитост развоја. На данашњем ступњу развоја није могућа друга него „реална“ друштвена својина, која је још много далеко од оне идеалне, која је кратко дефинисана на почетку. Ту реалну својину треба описивати и старати се да се бар она остварује у потпуности. Свако залетање у будућност, ма колико да је потребно као указивање на циљеве које треба постићи, штетно је, што не значи да ту будућност не треба изучавати ни, нарочито, да не треба тражити средства којима се њен долазак може убрзати.

Између осталог, треба добро проучити стварно стање односа између носилаца друштвене својине (који су близу положају правог сопственика), тј. произвођача — самоуправљача, и потрошача, тј. целокупне масе осталих грађана, укључујући ту и саме произвођаче — управљаче као грађане — потрошаче, јер они то и јесу. Наша друштвена својина, одн. управљање њоме од стране произвођача, заснована је на претпоставци да су произвођачи и потрошачи идеално солидарни, с истоветним интересима. У ствари, између њих постоји сталан и често оштар сукоб интереса. У том сукобу су произвођачи далеко јача страна, а потрошачи недовољно заштићени, јер немају своје сопствене ефикасне организације (досадашњи покушај са саветима или конференцијама потрошача остали су неуспели). Озбиљан је и политички и правни задатак да се нађе решење овог питања, јер досад интересе потрошача заступа у ствари држава, што, између осталог, није добро и зато што је у њој, такође, веома јак утицај произвођача — самоуправљача. Трбало би наћи одговарајуће облике организације потрошача (између осталог, треба мислити, нпр., на потрошачке задруге и њихове савезе и сл.).

Поред овог има и низ других питања која нису довољно добро решена и требало би их решавати према стварним односима, који су далеко од оних идеалних које замишљамо, а који ће настати тек у будућности.